

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12
2008

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)
BAMMBIRI ·A TSUMBO
EXEMPLAR
BAMMBIRI ·A U RANGA (P1)

MARAGA/MARKS: 70

TSHIFHINGA: AWARA 2

MEMORANDAMU/MEMORANDUM

Bammbiri i¼i ¼i na masia¾ari ma¾anu (5).

KHETHEKANYO YA A

- 1.1 Kha vhagudi na vhagudisi. 1
- 1.2 Ri vha ri tshi khou ofha tshanduko. 1
- 1.3 Ndi Minisita wa Pfunzo kha muvhuso wa lushaka. 1
- 1.4 Vha¹/₄a vhanna vhe vha vha vha tshi ri a vha rangwi phan»a nga tshikete vho no sokou farelela zwi³/₄efu, ho sala u a³/₄ama thunzi dza fhelela mulomoni. 2
- 1.5 Vha khou zwi kona nga u dzudzanya mi³/₄angano, dzikhoso na zwigan»iswa. KANA nga u pfumbudza vhathu vho³/₄he vha kwameaho. 2
- 1.6 Ndi sumbe(7). 1
- 1.7 Ndi Umalusi. 1
- 1.8 -U³/₄anganedza tshanduko ri si hanelele kha zwa kale. 2
-U³/₄honifhana/ u shumesa na zwi³/₄we.
- 1.9 Ndi mbuno - Kharikhu¹/₄amu yo dzudzanywa i tea u tevhelwa. 2
KANA
Ndi muhumbulo - Hu na vhathu vhanzhi vha sa athu u i pfesesa.
- 1.10
- 10.1 U farelela zwi³/₄efu - u mangala/akhamala. 2
- 1.10.2 U haka midzi - u hanganea. 2
- 1.10.3 U welela - U ya mafheleloni/ magumoni. 2
- 1.10.4 Zwivhindi zwi a bva vhudzuloni - U tshuwa. 2

- 1.11 A zwi leluwi sa muthenga - muthenga ndi tshithu tshi sa lemeli fhedzi u ¼anganedza tshanduko zwi a kon»a. 2
- 1.12 Tshikete - Musadzi/mufumakadzi. 2
- 1.13 Thero hedzi dzi ita uri ri kone u shumisa zwiko zwa shango ¼ashu. KANA 1
U wana zwikili zwo fhambanaho zwa u bveledza shango ¼ashu na zwiꞤwe.
- 1.14 Ndi ya uri vhagudisi kha vha funzese vhagudi vha vhalese. 2
- 1.15 Ngauri ndi wone u gudisaho vhathu u vhala na u Ꞥwala vha wanalaho kha mihasho yo fhambanaho/ vhathu vhoꞤhe vha tea u wana murango wa pfunzo u itela u tshila zwavhu»i. 2

¹HANGANYELO YA KHETHEKAYO IYI: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO / SAMARI

Muthu a re na vhulwadze ha swigiri a nga vhonala nga u farwa nga »ora tshifhinga tshoꞤhe, u farwa nga n»ala tshifhinga tshinzhi. U dovha hafhu a dzulela u bvisa ma»i. MaꞤo a thoma u sa vhesa. U thoma u onda nga u ¼avhanya. A vha na tshilonda tshi a lenga u fhola.

- Mbuno - 6
- Ndunzhendunzhe - 2
- Luambo - 1
- Vhulapfu - 1

¹HANGANYELO YA KHETHEKAYO IYI: 10

KHETHEKANYO YA C: PHENꞤA NA KUSHUMISELE KWA LUAMBO

3

3.1

- 3.1.1 Niwa- ¾halutshedzo dzao dzi a yelana - muthu o 2
niwaho nga mvula u a hanganea, na o *niwaho* nga
¾honi u a hanganea na u shona.
- 3.1.2 Mutendi wa khavho - Mutendi a sa iti zwa vhukuma. 2
- 3.1.3 Khithi! : A tshi tou **khithi**, vhone vho mbo »i 2
kwa¾a! (Na fhungo ¼i¿we na ¼i¿we ¼i pfalaho.)
- 3.1.4 Masindi o amba na Vho-Sara uri u tou tama ¼ifhasi 2
¼i tshi fhanduwa ¼a mu mila zwawe.
- 3.1.5 Ndi »o vhalesa uri ndi phase. (Mugudi a fhiwe 1
maraga kha fhungo ¼i pfalaho.)
- 3.1.6 **Hou¾a** ndi ene ¿wana wa mme anga e e¾he. (Mugudi a 1
fhiwe maraga kha fhungo ¼i pfalaho.)

3.2

- 3.2.1 Ndi nganeavhutshilo ya mufu sa izwi ri tshi pfa 2
»uvha ¼a lufu khathihi na maipfi a uri vha e»ele
zwavhu»i.
- 3.2.2 Ndi u »ivhadza vha kha »i tshilaho nga ha 2
»ivhazwakale ya mufu.
- 3.2.3 Ho¾efhala - Ndo ho¾efhala nga u shuma mugodini. 2
- 3.2.4 Munna-wa-vha½e - Munna-wa-vha½e vho vha vhe 2
mushumi wa biko.
- 3.2.5 Nga mulalo - Ni sale **nga mulalo** ¿wananga. 2

3.3

- 3.3.1 Mu¿wali o shumisa fonto khulwane kha u ¿wala 2
khephusheni na ¾hoho u itela u kunga vhavhali.
Dzina ¼a gurann»a ¼a dovha ¼a ¿walwa nga fonto
khulwane yo swifhadzwaho.
- 3.3.2 Mu¿wali u amba uri hu na mutevhe wa dzigurann»a 2
ngeno hu si na mutevhe i yeneyo gurann»a i yo¾he.
- 3.3.3 Yo livhiseswa kha vhathu vhahulwane. Ho pfi a 2
vhaho kule nayo, hu si a *niho* kule nayo/ *vha*
wana mafhungo, hu si *ni* wana...
- 3.3.4 Gurann»a. 1
- 3.3.5 *Nnyi* zwawe ane a nga i ¾ahela? Zwo itelwa u 2
kunga/fhuredzela.

3.3.6 Nga u ¼avhanya.

1

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI: 30

MARAGAGU¹E 80